

مساجد و تکایای تاریخی ساری

۱-۱۴ پیرزاد

سرشناسه	: پیرزاد، احمد، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور	: مساجد و نکات پای تاریخی ساری/ احمد پیرزاد.
مشخصات نشر	: تهران: نشر رسانش نوین، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۸ ص.
فروست	: ساری پژوهی/ دبیر مجموعه سید رحیم موسوی ساروی؛ ۶.
شابک	: دوره: ۱-۹۷۸-۶۰۰-۷۷۹۲-۰۰-۱ : ج. ۳-۱۶۹۷۸-۶۰۰-۷۷۹۲-۰۶-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
داشت	: کتابنامه
موضوع	: ساری
موضوع	: مسجدها -- ایران -- ساری
موضوع	: تکیه ها و حسینیه ها -- ایران -- ساری
موضوع	: ساری -- تاریخ
حاشیه افز	: موسوی، سیدرحیم، ۱۳۵۲ -
حاشیه افزوده	: ساری پژوهی؛ ۶.
رده بندی کنگ	: ۱۳۹۳ ج. ۲۶ س ۵الف/ ۹۵ DSRT
رده بندی دی	: ۹۵۵/۳۳۴
شماره کتابخانه	: ۳۷۳۱۱۱ علی

تهران، خیابان بهار شمالی، کوچه شکریا، نبش برج شیرازی، پلاک ۷، واحد ۲

تلفن: ۷۷۵۳۰۵۳۶ - ۰۹۱۲۱۳۰۹۱۳۱ www.rasaneh.co

مساجد و تکیه های تاریخی ساری

احمد پیرزاد

دبیر مجموعه ساری پژوهی: سید رحیم موسوی ساروی

طراحی جلد: زهره ایزدی راد

صفحه آرایی و گرافیک: علیرضا علی نژاد

اجرا: فرشاد علی نژاد

لیتوگرافی: فیلم گرافیک

چاپ: متین

صحافی: ولیعصر

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

چاپ اول، تهران، ۱۳۹۳

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

فهرست

۹	پیش سخن.....
۱۳	مقدمه.....
۱۶	الف - مسجد جامع ساری.....
۲۲	ب - مسجد حاج مصطفی سورتیج.....
۲۶	پ - مسجد و مدرسه فرح آباد.....
۳۱	ت - مسجد روستای پایین کولای شهرستان ساری.....
۳۸	تکایای شهرستان ساری.....
۳۸	تکیه عباس خانی.....
۴۲	تکیه آب انبار نو ساری.....
۴۴	پی نوشت.....
۴۵	کتاب نامه.....

مکان‌ها، مقدس، در هر آبادی، روستا و شهری جلوه خاص در عرصه‌های ملی، فرهنگی و اجتماعی داشته است. در میان ساختمان‌ها، بدون‌شک، شهر، و روستا، «نیایش‌گاه» همیشه جایگاه ویژه خود را داشته و دارد و از ساختمان‌های دیگر نمایان‌تر و چشم‌گیرتر است؛ از این رو است که همه‌جا در دل آبادی جای گرفته است.

در گذشته در همه آبادی‌ها و شهرهای کهن، شاخص‌ترین ساختمان، نیایش‌گاه بوده است. پس از ادیان، مهم‌ترین ساختمان شهر، مسجدها بوده‌اند. این گونه ساختمان‌ها را آنچنان می‌ساختند که از دور به چشم آید (معماریان: ۱۱۶۱: ۲۵۰). مساجد در جهان اسلام دارای کارکردهای متنوع بوده‌اند، حقوقی، سیاسی، آموزشی و اداری بوده‌اند، در حقیقت مساجد به‌صورت یک مؤسسه آموزشی بنیادی درآمدند که در آن‌ها از نخستین مراحل تا بالاترین مراتب فقه و الهیات آموزش داده می‌شد، از جمله صرف و نحو، فلسفه و درس‌های عمومی. معمولاً مدرسه‌ای به مسجد متصل بود و هر مسجد برای خود یک کتاب‌خانه داشت (پوپ، ۱۳۸۲: ۷۷).

الگوهای مسجدسازی در حال حاضر متنوع است؛ اما این الگوها در قرون اولیه اسلامی برگرفته از الگوی مسجد پیامبر در شهر مدینه بوده است (پیرنیا، ۱۳۸۳: ۱۳۴). نخستین مسجدی که به دست پیامبر (ص) بزرگ ما با یاران گرمی ایشان در مدینه ساخته شد، همیشه الگوی مسجدهای بی شمار و گوناگونی بوده که به دست هنرمندان تردست ما در سراسر ایران زمین و هر جا که فرهنگ اسلامی و ایرانی فرمان می رانده، بنیاد شده است (معماریان، ۱۳۹۱: ۲۵۱).

مساجد اولیه بسیار ساده و بی پیرایه بوده اند؛ اما در ادامه مزین به هنرهای متنوعی شدند که با احکام اسلامی مغایرت نداشته اند، در اقل معماران دوره اسلامی مسجد را به شیوه های گوناگونی آراسته اند. در هر دوره یکی از عناصر تزئینی در آراستن مساجد متداول بوده است. برای مثال در عهد سلجوقیان آجرکاری؛ در عهد ایلخانیان کاشی کاری و در عهد تیموریان و صفویان کاشی کاری رونق داشته است (کلی، ۱۳۸۵: ۹).

از خصوصیات مهم مسجد و در حقیقت نتیجه پیوند هنر و معماری مقدس، محراب می باشد که نشانه گر قبله (جهت نمازگزاران) و یادآور حضور پیامبر در مسجد است. محرابی که قدمتش به سال ۷۰۰ میلادی می رسد، در همه مساجد دینا، مسجد و به زیباترین قسمت این ساختمان ها تبدیل شده است (گرابر، ۱۳۸۰: ۳۳).

سرزمین سرسبز مازندران با وسعت $3756/4$ کیلومتر مربع که $1/46$ درصد مساحت کل کشور را تشکیل می دهد و جمعیتی بالغ بر $2/938/914$ نفر (براساس سرشماری سال ۱۳۸۵) دارد، از شمال به دریای مازندران، از شرق به استان گلستان، از جنوب به استان های سمنان و تهران، و از غرب به استان گیلان محدود است (گروه مولفان، ۱۳۸۹: ۱).

تعداد مساجد تاریخی در مازندران زیاد نیست. این آثار در

شهرهای بزرگ استان همچون آمل، بابل و ساری قرار دارند. مساجد نیز همچون سایر گونه‌های معماری استان، از ویژگی‌های عمومی معماری سنتی استان برخوردار هستند. مساجد شهر ساری ویژگی‌های منحصر به فردی، مانند عظمت‌گرایی ساختمانی و پیشینه تاریخی در منطقه دارند که جایگاه این مساجد را از حیث تاریخی، مذهبی و معماری در خور توجه می‌کند.

مساجد مناطق مازندران در دو بخش شهری و روستایی قابل بررسی هستند که در این کتاب سعی بر آن است تا مساجد با ارزش هر دو بخش شهری (مسجد جامع، مسجد حاج مصطفی خان، سورتیج، مسجد فرح‌آباد) و روستایی (نمونه خاص مسجد بین‌کم، ساری معرفی و بررسی شوند؛ همچنین در انتهای بخش مساجد، کایای شهرستان ساری با تمرکز بر تکیه عباس‌خانی و تکیه آقا انبار، مورد بررسی و معرفی قرار می‌گیرند. در این مکتوب بررسی وضع موجود آثار با توجه به مشاهده‌های میدانی، و اسناد و مدارک مکتوب صورت می‌گیرد. لازم به ذکر است؛ منبع غالب نقشه‌های موجود در این کتاب از آرشیو اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری مازندران و پرونده ثبت اثر بوده است.